

'Een tedere voorstelling,
zo lang als een omhelzing,
over vragen,
aarzelen en stamelen...'

DE KLEINE ZEEMEERMIN

Theaterbijlage De Standaard
Voorjaar 2001

HET VERLANGEN ZELF IS DE KERN VAN DE PIJN

Er bestaan drie soorten meerminnen. Twee zijn half vrouw, half vis. De derde is half vrouw, half vogel. Gedrieën brengen ze hun lied ten gehore, de ene op trompet, de andere op harp, de derde met haar stem. En zo lieflijk is hun melodie dat niemand ze kan horen zonder naderbij te komen. En als zij de mannen in hun macht hebben, brengen ze hen in slaap. En als zij de mannen zien slapen, doden ze hen.

Richard de Fournival, *Bestiaire d'amour*, 1250

Deze meervoudige wreedheid is de moderne meermin, in het sprookje *De kleine zeemeermin* (1835) van H.C.Andersen volledig vreemd. Met de sirene uit de oudheid en de middeleeuwen heeft de kleine zeemeermin nog maar weinig raakvlakken. Dit breekbare wezentje lokt niet, het wordt gelokt; ze doodt niet, ze wordt gedood. Ze is een naïef, kwetsbaar kind-vrouwje, veeleer slachtoffer dan verleider.

Iedereen kent het ontroerende verhaaltje van de kleine zeemeermin. Het broze en lieflijk meerminnetje van Andersen heeft maar één wens: bij de mensen leven. Ze wil trouwen met de prins en zo een ziel verwerven. Daartoe roept ze de hulp in van een heks. Maar die eist haar bekoorlijke stem in ruil voor een toverdrank die haar vissenstaart in een stevige mensbenen zal veranderen. De prins echter trouwt niet met een prinses en het meerminnetje dat om hem zoveel pijn heeft doorstaan, vergaat tot schuim op de golven van de zee. Als bij wonder krijgt ze nog een tweede kans, een deus ex machina: het meerminnetje is niet onherroepelijk dood, maar wordt 'een dochter van de lucht' die door haar goede daden toch nog een onsterfelijke ziel kan verdienen.

In de eigentijdse bewerking (1986) van d't bekende sprookje door de Nederlandse

schrijfster Judith Herzberg werd die deus ex machina onherroepelijk geschrapt. Bovendien heeft Herzberg het verhaaltje van alle overbodige ballast gezuiverd en het voorzien van heldere beeldspraak, een poëtische taal die tegelijk zeer muzikaal is en tot de essentie doordringt.

Het slechte of bittere einde van het sprookje bezorgt een wrange nasmaak. De tragedie in *De kleine zeemeermin* is misschien dat de dood niet tragisch is, maar een soort fatale onmogelijkheid in de liefde. De zeemeermin staat symbool voor de menselijke zoektocht naar het ultieme, onbereikbare evenwicht: de versmelting met de geliefde, met zichzelf en elkaars verlangens. "*De ondefinieerbaarheid van haar verlangen, de helse pijn van haar metamorfose tot mensenvrouw, haar totale zelfopoffering gecombineerd met de volstrekte onmogelijkheid tot verwoording, maakt dat de hele geschiedenis van de zeemeermin haast geen goede afloop had kunnen kennen*", schrijft Patricia de Martelaere. In extremis werkt een verlangen waarvan zelfs geen mogelijke vervulling voorstelbaar is, catastrofaal.

De thematiek die in *De kleine zeemeermin* ontwikkeld wordt, is rijk gelaagd. Het gaat immers ook over volwassen worden, verwondering, (zelf)begoocheling, hunkeren, er niet bij horen, verscheurdheid, vergankelijkheid, en vooral de bereidheid tot opoffering. Maar in hoeverre is de dood van het meerminnetje ook werkelijk een zelfopoffering?

Je hoort wel eens zeggen, 'liefde maakt blind' - in het geval van de zeemeermin, stom. Het is een clichématige simplificatie, maar er schuilt een grond van waarheid in. Wat maakt het dat je zoveel van iemand kan houden, dat de verschrikkelijkste pijnen en zelfs de dood die liefde niet kunnen temperen? In hoeverre lever je het paspoort in, ben je bereid een wissel te trekken op de identiteit, op wie en wat je bent, om te voldoen aan het beeld waarin men je of jezelf wil wringen? Wie of wat ben je eigenlijk nog, onthoemd en ontwricht uit de betekenissen die je vorm gaven? - En is het tegenwoordig niet zo dat diegene die zonder paspoort grenzen oversteeft de identiteit verliest, en een gelijkaardig fataal avontuur ondergaat? Hoe communiceer je met elkaar wanneer er (onder-

ling) blijkbaar een onoverkomelijk, in het absurde volgehouden misverstand heerst? Behalve een sprookje over de liefde, het failliet van alle expressiemogelijkheden en de schijnbare onverenigbaarheid van twee verschillende werelden is *De kleine zeemeermin* door Charo Calvo, Stef Depover, Jan De Vree, Meike Hartman en Judith Vindevogel van muziektheatercollectief WALPURGIS en Sara De Bosschere en Luc Nuyens van de Roovers, een metafoor voor hun gedeeld verlangen om de wereld van de muziek en het gesproken woord met elkaar te verenigen.

Jan De Vree

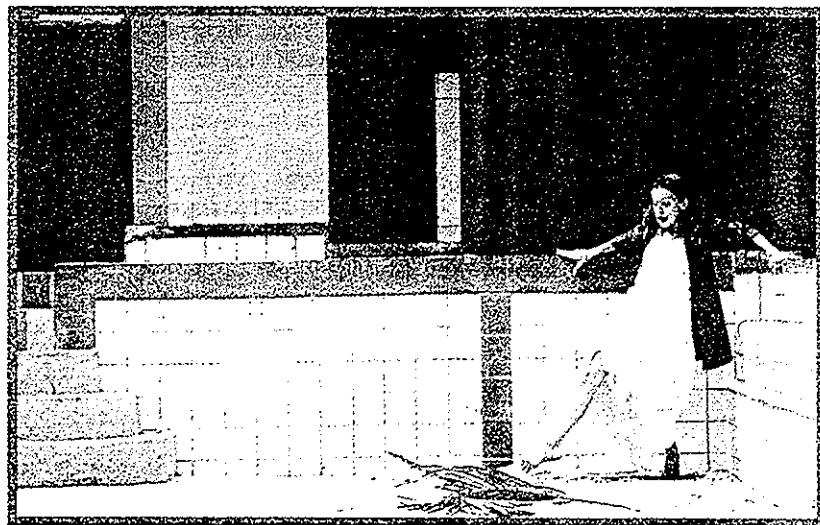
... 'Als alter ego van meermin De Bosschere zingt Vindevogel de liederen, terwijl De Bosschere zich buigt over de tekst. Een samenwerking die tot mooie momenten uitgroeit wanneer beider stemmen overlappen. In gefluister, in geschreeuw. Als het deinen van een branding. (...) De kleine zeemeermin bundelt woord en muziek tot een parel die geregeld schittert in haar schelp.'

Roel Verniers, *De Standaard*

'De kleine zeemeermin ... is tegelijkertijd een manier geworden om zang, muziek en het gesproken woord met elkaar te confronteren. Dat is gelukkig geen saaie theoretische oefening geworden; alles is heel natuurlijk in de voorstelling ingebed. Muziek en zang zijn geen decorum, maar zijn een wezenlijk onderdeel van de voorstelling.'

Anne Brumagne, *de Morgen*

De kleine zeemeermin is een productie van Muziektheatercollectief Walpurgis en Bronks i.s.m. de Roovers.

© STEVEN MASSART